

Beste praktijken voor het houden van varkens met lange(re) staarten

Noodplan

Noodplan bij uitbraak van staartbijten

Een uitbraak van staartbijten is niet altijd te voorkomen. Wat wel kan, is snel ingrijpen zodra de eerste signalen zichtbaar zijn.

Een noodplan is er om meteen te kunnen handelen. Het helpt om beginnend bijtgedrag of een dreigende uitbraak snel te stoppen, nog vóór er ernstige wonden of problemen ontstaan.

Een goed noodplan:

- Geeft duidelijk aan wat er moet gebeuren zodra er tekenen van staartbijten of onrust in het hok worden gezien (Figuur 1).
- Is vooraf uitgewerkt, nog vóór er varkens met lange(re) staarten op het bedrijf zijn. Staartbijten kan plots en snel ontstaan. Daarom moet het noodplan direct inzetbaar zijn, bij voorkeur binnen 30 minuten.
- Is bekend bij alle medewerkers op het bedrijf en mag door iedereen uitgevoerd worden. Maak vooraf duidelijke afspraken, zodat personeel niet hoeft te wachten op toestemming om in te grijpen. Snel handelen maakt het verschil.

Figuur 1: Signalen (dreigende) uitbraak van staartbijten

Tips om een noodplan op te stellen

Een noodplan is altijd bedrijfsspecifiek. Wat goed werkt op het ene bedrijf, is niet automatisch geschikt voor een ander. Daarom is het belangrijk om vooraf na te denken over wat op jouw bedrijf praktisch haalbaar is.

Onderstaande punten kunnen helpen bij het opstellen van een noodplan:

- Breng **risicoperiodes** in kaart, zoals het spenen, mengen van dieren of veranderingen in het voeder. In deze periodes is de kans op bijtgedrag groter.
- Voorzie **extra hokverrijking** die de varkens nog niet kennen. Nieuwe materialen trekken de aandacht en kunnen bijtgedrag afremmen.
Let op: varkens vervelen zich snel. Wissel of roteer verrijkmateriaal zodat het interessant blijft (Figuur 2).
Zorg er bovendien voor dat er altijd basisverrijking in het hok aanwezig is, ook als er geen problemen zijn (Figuur 3).

Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
Hooiruif	Hooiruif	Plastic ster	Plastic ster	Touw met houten schijven	Touw met houten schijven	Plastic rode schijven

Figuur 2: Voorbeeld rotatie van extra verrijkmateriaal. Behoud steeds de basisverrijking in het hok.

Figuur 3: Basis verrijkmateriaal: natuurtouwen en kettingen.

- **Isoleer bijters** indien mogelijk. Dit is niet altijd eenvoudig, omdat bijters moeilijk te herkennen zijn. Bij een vermoeden kan het helpen om het dier te markeren en extra te observeren.
- Gebruik indien nodig een **anti-bijtspray** om bijtgedrag tijdelijk te verminderen.
- **Behandel gebeten varkens** in overleg met de dierenarts. Ernstig gebeten dieren worden bij voorkeur apart gezet om verdere schade en infecties te voorkomen.
- **Verhoog de diercontrole.** Eén keer per dag controleren is onvoldoende wanneer er problemen zijn met staartbijten. Meerdere keren per dag observeren is noodzakelijk.

Na het toepassen van het noodplan

Zodra het noodplan in werking is gezet en de situatie onder controle is, is het belangrijk om zo snel mogelijk verder te kijken dan de symptomen alleen.

Analyseer wat er misgelopen is.

Ga na wat de mogelijke oorzaak van het bijtgedrag is. Denk kritisch na over wat er in de voorbije dagen op het bedrijf veranderd is.

Maak gebruik van de checklist om de oorzaak te proberen achterhalen (**Bijlage 1**).

Pak de oorzaak gericht aan.

Zolang de onderliggende oorzaak niet wordt opgelost, zal het bijtgedrag blijven terugkomen. Controleer daarom alle mogelijke risicofactoren, zoals voeding, klimaat, diergezondheid, hokinrichting, stress en verveling. Overleg indien nodig met de dierenarts, de voederleverancier of adviseurs om samen tot gerichte en haalbare oplossingen te komen.

Noodplan - voorbeeld invulblad

Onderstaand invulblad kan gebruikt worden als leidraad voor het opstellen van een noodplan. Houd rekening met wat mogelijk is binnen je bedrijf en wat praktisch haalbaar is. Druk dit invulblad af per afdeling.

Algemene gegevens

Diercategorie (vb. zuigende biggen, gespeende biggen, vleesvarkens, ...):

...

Afdeling/stal:

...

Vorbereiding

Risicoperiodes (bv. spenen, mengen van tomen, aanpassing in de stal,...):

...

Basisverrijkingmaterialen (verrijking die permanent beschikbaar is):

...

Extra verrijkingmaterialen (verrijking die zal worden toegevoegd indien er signalen van staartbijten optreden):

Maandag

Dinsdag

Woensdag

Donderdag

Vrijdag

Zaterdag

Zondag

Zijn de extra verrijkmingsmaterialen reeds op voorraad? Ja/nee
Indien nee, zorg dat deze gebruiksklaar zijn bij de eerste signalen van bijtgedrag.

Beschikbare lege hokken per afdeling (voor afzondering gebeten varkens of bijters):

...

Andere belangrijke informatie/opmerkingen:

...

Eerste signalen/uitbraak staartbijten

Datum eerste signalen van bijtgedrag of uitbraak staartbijten:

...

Hok(ken) waarin eerste signalen van bijtgedrag of uitbraak staartbijten is opgemerkt:

...

Toegepaste maatregelen:

...

Mogelijke oorzaken voor eerste signalen van bijtgedrag of uitbraak staartbijten

...

Contactgegevens

ILVO

Burg. Van Gansberghelaan 119
9090 Merelbeke-Melle (B)

www.dierenwelzijnscaan.be
info@dierenwelzijnscaan.be
+32 9 272 26 00

Aanvullende literatuur

Voor meer informatie en inspiratie voor een noodplan:

Verrijkmateriaal

- Artikel geschikt verrijkmateriaal: www.varkensloket.be/verrijkmateriaalonderdeloop
- E-learning tool - verrijking voor varkens: www.varkensloket.be/tools/verrijking

Staatbitten

Brochure: Staatbitten voorkomen zonder couperen

Bijlage 1

Checklist mogelijke oorzaken bijtgedrag

Datum:

Afdeling:

Hoknummer:

Is antwoord op onderstaande vragen 'ja', dan kan dit een mogelijke oorzaak zijn waarom er bijtgedrag ontstaat.

Vraag	Antw.
Indien er bijters kunnen geïdentificeerd worden, over welke bijter gaat het? • Twee traps bijter (door verveling, sabbelt eerst op staarten en gaat • Plotseling agressief door frustratie (bv. te weinig voeder of drink of • Obsessieve bijter, continue op zoek naar staarten (afwijkend sociaal gedrag door bv. deficiëntie, meestal lichtere dieren)	Ja / Nee Ja / Nee Ja / Nee
Is er sprake van overbezetting? Norm: < 0,3 m ² /gespeend big en < 0,8 m ² /vleesvarken of opfokgelt	Ja / Nee
Is er in de afgelopen 2 dagen een verhoogde uitval geweest?	Ja / Nee
Zijn er varkens in het hok die aan staarten knabbelen of sabbelen?	Ja / Nee
Werd er de afgelopen 2 dagen bloed genomen bij de varkens of werden ze gevaccineerd?	Ja / Nee
Zijn de dieren in de afgelopen 2 dagen opgezet, verplaatst of gemengd?	Ja / Nee
Werd er de afgelopen 2 dagen gewisseld van dierverzorger?	Ja / Nee
Is er in de afgelopen 2 dagen een storing geweest in de watervoorziening?	Ja / Nee
Is de nippelopbrengst lager dan • Zuigende biggen < 400 ml/minuut • Gespeende biggen < 500 ml/minuut • Vleesvarkens/opfokzeugen < 800 ml/minuut	Ja / Nee

Vraag	Antw.
Zijn de drinkwatervoorzieningen (b.v. drinkbakje) bevuild met mest of urine?	Ja / Nee
Is er in de afgelopen week iets veranderd aan de voedersamenstelling?	Ja / Nee
Is er in de afgelopen 2 dagen bij onbeperkte voeding gedurende 0,5 - 1 uur geen voederopname mogelijk geweest (bv. lege voederbak, voedertoevoer verstopt of storing voederinstallatie)?	Ja / Nee
Is het voeder in de trog is bevuild met mest/urine of zichtbare schimmels?	Ja / Nee
Is de hokverrijking (bijna) opgebruikt, niet-efficiënt, vies of onbereikbaar?	Ja / Nee
Liggen de varkens te koud (op elkaar)?	Ja / Nee
Liggen de varkens te warm (uit elkaar of op de roosters)?	Ja / Nee
Hangen er druppels vocht in afdeling (aan de ramen, plafond of muur)?	Ja / Nee
Heeft het buiten in de afgelopen 2 dagen hard gewaaid?	Ja / Nee
Was er in de afgelopen 2 dagen een grote temperatuurschommeling tussen dag en nacht (meer dan 20 °C verschil)?	Ja / Nee
Is de dichte ligvloer te warm of te koud?	Ja / Nee
Is de dichte ligvloer voor meer dan 40 % bevuild met natte mest en/of urine?	Ja / Nee
Hebben meer dan 30 % van de dieren rode ogen en een traanstreep?	Ja / Nee
Is er in de afgelopen 2 dagen een storing geweest m.b.t. klimaatregeling?	Ja / Nee
Is er in de afgelopen 2 dagen een afdeling ernaast of tegenover schoongespoten of zijn er varkens afgevoerd?	Ja / Nee
Is er de afgelopen dagen iets veranderd wat niet benoemd is? Indien ja, vul zelf aan wat er veranderd is:	Ja / Nee

Bron: www.vitalevarkenshouderij.nl/ambities/ambitie-robuuste-en-gezonde-varkens-in-een-diervriendelijke-houderij/aan-de-slag-met-krulstaarten/tips-krulstaarten